Հեղինակ
Բեքա Կվաճաձե

Հեղինակային խումբ.
Գիորգի Ուգուլավա,
Իրակլի Փերաձե

Մեթոդիստ
Լելա Կակաշվիլի

Պատմություն 11

Մաս I

Աշակերտի գիրք

Երաշխավորվել է Վրաստանի կրթության և գիտության նախարարության կողմից, 2023 թվականին:

სულაკაურის
გამომცემლობა

Պատմություն 11, մաս I
Աշակերտի գիրք
Հեղինակներ՝ **Գիորգի Ուգուլավա, Բեքա Կվաճաձե, Իրակլի Փերաձե, Լելա Կակաշվիլի**
Խմբագիր՝ **Նինո Գոգոլաձե**
Դիզայներ՝ **Իա Մախաթաձե**
Տեխնիկական դիզայներ՝ **Գիորգի Լոմսաձե**

Առաջին հրատարակություն, **2023**
© Սուլակաուրիի հրատարակչություն, **2023**
Նկարազարդումներ © **Վառլամ Զմուխաձե.** էջ 103
Քարտեզագիր © **Մուրման Մելքաձե**
Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են:

ՍՊԸ «Սուլակաուրիի հրատարակչություն»
Հասցեն. Դավիթ Աղմաշենեբելիի 150, 0112
Հեռ.՝ 291 09 54, 291 11 65
Էլ-փոստ՝ info@sulakauri.ge

ISBN 978-9941-37-463-0

History 11 Part 1
Student's Book
© Sulakauri Publishing, 2023
All rights reserved.
Tbilisi, Georgia
www.sulakauri.ge

Բովանդակություն

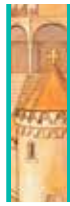

Թեմա

Միջնադար 6

Նպատակային հասկացություններ

- Ժամանակ
- Տարածություն
- Իշխանություն
- Աղբյուր
- Հասարակություն
- Պատմական իրադարձություն/գործընթաց

ԳԼՈՒԽ 1

Հռոմի գաղափարը միջնադարում և խաչակրաց պատերազմների դարաշրջանը 8

1-2. Ի՞նչ մարտահրավերների բախվեց Բյուզանդական կայսրությունը Մակեդոնական դինաստիայի կառավարումից հետո: 10

3-4. Ինչպե՞ս ձևավորվեց Արևելքում հզոր Թյուրք-սելջուկյան կայսրությունը: 24

5-6. Ինչպե՞ս վերածնվեց Հռոմի գաղափարը Արևմտյան Եվրոպայում Ֆրանկական կայսրության անկումից հետո: 38

7-8. Ինչո՞ւ հակադրվեցին հոգևոր և աշխարհիկ իշխանությունները XI-XII դարերում: 55

9-10. Ինչո՞ւ սկսվեցին խաչակրաց պատերազմները: 70

11-12. Ինչպե՞ս փոխեցին առաջին խաչակրաց արշավանքները Եվրոպան և Արևելքը: 88

13-14. Ի՞նչ կարևոր իրադարձություններով է բնութագրվում խաչակիրների դարաշրջանը: 105

15-16. Ո՞ր գործոններն են նպաստել Եվրոպայում քաղաքների առանձնահատուկ զարգացմանը: 126

Նպատակային հասկացություններ

- Տարածություն
- Հասարակություն
- Ժամանակ
- Իշխանություն
- Հասարակություն
- Պատմական իրադարձություն/գործընթաց

ԳԼՈՒԽ 2

Եվրոպան և Արևելյան աշխարհը XIII-XIV դարերում 152

17-18. Ինչպե՞ս փոխեցին մոնղոլական նվաճումները Արևելյան աշխարհը: 154

19-20. Ինչպե՞ս առաջացավ Օսմանյան պետությունը: 174

21-22. Ինչպե՞ս փոխվեց XIII-XIV դարերի Եվրոպան: 189

23-24. Ինչպե՞ս փորձեց Լենկ Թեմուրը ստեղծել Միասնական Մոնղոլական կայսրություն: 207

Թեմա I

Ուշ միջնադար և վաղ նոր ժամանակ 228

Նպատակային հասկացություններ

- Հասարակություն
- Տարածություն
- Պատմական իրադարձություն/գործընթաց
- Հասարակություն
- Աղբյուր
- Ժամանակ

ԳԼՈՒԽ 3 Միջնադարից մինչև Նոր ժամանակ (XV-XVI) 230

25-26. Ինչպե՞ս կործանվեց Բյուզանդական կայսրությունը օսմանյան թուրքերի կողմից: 232

27-28. Ինչպե՞ս հումանիզմի և Վերածննդի դարաշրջանը փոխեցին եվրոպական աշխարհը: 248

29-30-31. Ինչպե՞ս և ինչո՞ւ սկսվեցին Աշխարհագրական մեծ հայտնագործությունները: 265

32-33. Ինչո՞ւ Եվրոպայում սկսվեց բողոքական Ռեֆորմացիան: 291

34-35. Ի՞նչ կարևոր իրադարձություններով էր բնութագրվում XVI դարը Եվրոպայում և Մերձավոր Արևելքում: 310

Նպատակային հասկացություններ

- Իշխանություն
- Հասարակություն
- Տարածություն
- Պատմական իրադարձություն/գործընթաց
- Աղբյուր

ԳԼՈՒԽ 4 Աբսոլյուտիզմի դարաշրջանը Եվրոպայում և Արևելքում 340

36. Ինչպե՞ս ազդեց Հոլանդիայի հեղափոխությունը եվրոպական միապետությունների վրա: 342

37-38. Ինչո՞ւ սկսվեց Երեսնամյա պատերազմը (1618–1648) Եվրոպայում: 351

39. Ինչո՞ւ Անգլիայում թագավորի ու պառլամենտի միջև սկսվեց քաղաքացիական պատերազմ: 370

40. Ինչպե՞ս ձևավորվեց բացարձակ միապետությունը Ֆրանսիայում: 384

41. Ինչպե՞ս հզորացավ Սեֆյանների դինաստիան Իրանում: 403

42. Ինչպե՞ս Պետրոս I-ը վերափոխեց հին Ռուսաստանը եվրոպական պետության: 412

Թեմա

Երկարատև XIX դարը 428

Նպատակային հասկացություններ

- Իշխանություն
- Հասարակություն
- Տարածություն
- Պատմական իրադարձություն/գործընթաց
- Ժամանակ

ԳԼՈՒԽ 5

Աշխարհը հեղափոխությունների և մեծ փոփոխությունների դարաշրջանում 430

43-44. Ինչպե՞ս փոխեցին լուսավորիչները Արևմտյան աշխարհը: 432

45-46. Ինչպե՞ս ստեղծվեց Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները: 447

47-48. Ինչպե՞ս հեղափոխությունը փոխեց Ֆրանսիան: 467

49-50-51. Ինչպե՞ս փոխեց Նապոլեոնը Եվրոպայի պատմությունը: 489

Նպատակային հասկացություններ

- Պատմական իրադարձություն/գործընթաց
- Տարածություն
- Հասարակություն

ԳԼՈՒԽ 6

Եվրոպան Վիեննայի կոնգրեսի և բրիտանական խաղաղության ժամանակաշրջանում 526

52-53. Ինչպե՞ս արդյունաբերական հեղափոխությունը փոխեց աշխարհը: 528

54-55. Ինչո՞ւ է XIX դարը համարվում Բրիտանական կայսրության փառքի ժամանակաշրջան: 543

56-57. Ինչպե՞ս Ռուսաստանը դարձավ Արևելքի ամենակարևոր քաղաքական ուժը: 557

58-59. Ինչպե՞ս փոխեցին 1848 թվականը և Ղրիմի պատերազմը եվրոպական իրականությունը: 573

Նպատակային հասկացություններ

- Պատմական իրադարձություն/գործընթաց
- Հասարակություն
- Տարածություն
- Աղբյուր
- Իշխանություն

ԳԼՈՒԽ 7

Գլոբալ փոփոխությունների դարաշրջանը 594

60-61. Ինչո՞ւ ռոմանտիկ ազգայնականությունը հանգեցրեց միասնական Իտալիայի ստեղծման: 596

62-63-64. Ինչո՞ւ սկսվեց քաղաքացիական պատերազմը Ամերիկայում: 610

65-66. Ինչպե՞ս են զարգացել Ճապոնիան և Չինաստանը XIX դարում: 631

67-68. Ինչպե՞ս փոխեց Գերմանիայի միավորումը Եվրոպան: 648

Թեմա I

Միջնադար

ԳԼՈՒԽ 1 Հռոմի գաղափարը միջնադարում և խաչակրաց պատերազմների դարաշրջանը 8

ԳԼՈՒԽ 2 Եվրոպան և Արևելյան աշխարհը XIII-XIV դարերում 152

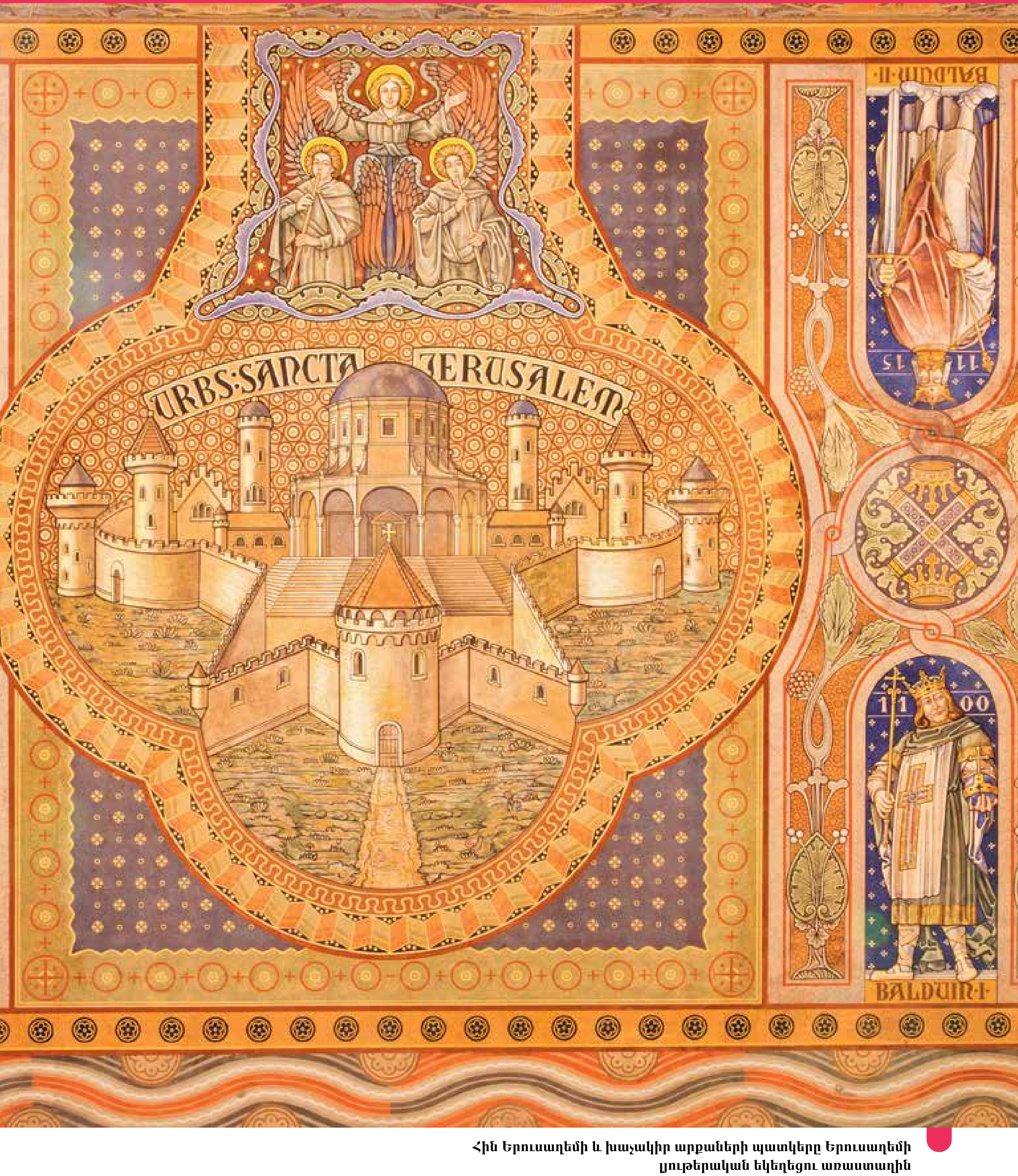

Հին Երուսաղեմի և խաչակիր արքաների պատկերը Երուսաղեմի լյութերական եկեղեցու առաստաղին

ԳԼՈՒԽ

1

Մո՛ւտք գործիր պատմություն. Դիտի՛ր տեսանյութը խաչակիրների դարաշրջանի և Երուսաղեմի առաջին պաշարման մասին

Հռոմի գաղափարը միջնադարում և խաչակրաց պատերազմների դարաշրջանը

X–XI դարերի Եվրոպայում և Արևելյան աշխարհում մի շարք կարևոր պատմական գործընթացներ էին տեղի ունենում: Եվրոպայում Ֆրանկական ընդարձակ կայսրության անկման արդյունքում առաջացած նոր քաղաքական միավորները շարունակեցին զարգացման տարբեր ճանապարհը: Ընդարձակ կայսրությունը կազմալուծվեց նաև Արևելյան աշխարհում՝ X դարում Բաղդադի խալիֆայությունը վերջնականապես բաժանվեց տարբեր քաղաքական միավորների: Այս դարաշրջանում Եվրոպա մայրցամաքում նորմանների ու մագյարների (հունգարացիների նախնիները) հարձակումները նպաստեցին ավատատիրական (այսուհետ՝ ֆեոդալական) կառուցվածքի վերջնական ձևավորմանը:

X–XI դարերում Արևելքում ի հայտ եկավ նոր ուժ. Կենտրոնական Ասիայի տափաստաններից եկած թուրքերը ամբողջովին փոխեցին Արևելյան աշխարհի քաղաքական իրավիճակը: Նրանք գրավեցին Բյուզանդական կայսրության զգալի մասը և տարածաշրջանում դարձան ուժ, որի հետ հաշվի էին նստում:

XI դարի վերջին սկսվեց խաչակրաց արշավանքներ անվանումով հայտնի երևույթը, որի հիմնական նպատակ քրիստոնյաները հայտարարեցին մահմեդականների ձեռքից Սուրբ Երկիրն ազատելը: Եվրոպական, քրիստոնեական աշխարհի կողմից վարած խաչակրաց արշավանքները, չնայած ռազմական առճակատմանը, երկու աշխարհները մերձեցրին տնտեսապես և նաև մշակութային առումով:

Այս գլխում կիմանաս, թե ինչպես փոխվեց եվրոպական աշխարհը Կարլոս Մեծի կայսրության փլուզումից հետո, ինչպես են դիմակայել Հռոմի պապը և կայսրը, ովքեր էին թյուրք-սելջուկները, ինչու սկսվեցին խաչակրաց արշավանքները, և ինչ առանձնահատուկ հատկանիշներով էին առանձնանում եվրոպական քաղաքները:

Սուրբ հրեշտակի ամրոցը, Հռոմ

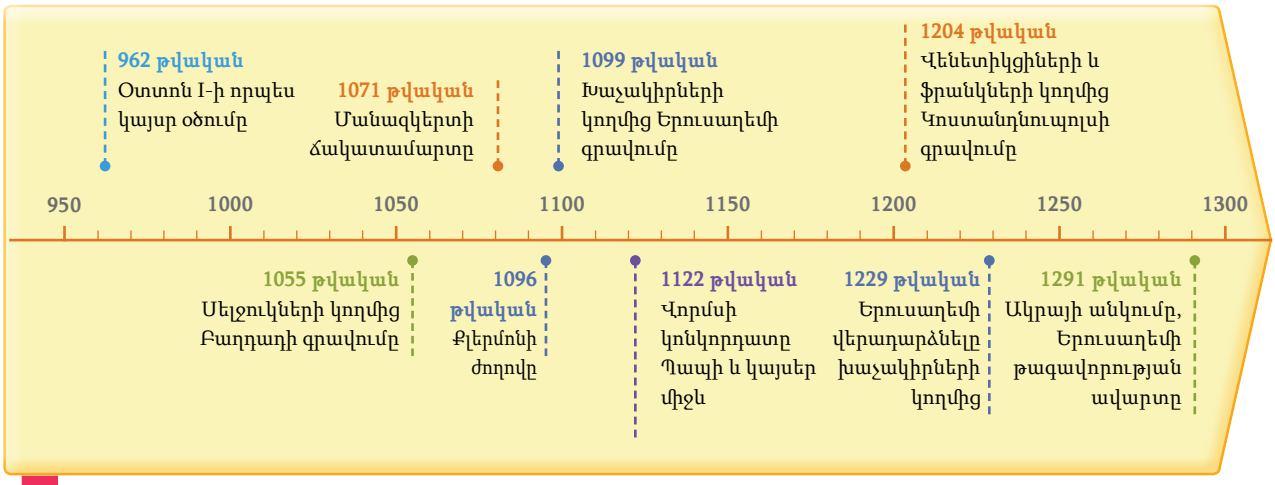

Հանգուցային իրադարձություններ

ՀԱՄԱԼԻՐ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 1

Զեկուցում խաչակրաց արշավանքների մասին

Կախազարդ խաչակիր ասպետի պատկերով, XIV դար

Պատկերացրո՛ւ, որ XI դարում Հռոմի պապի արքունիքում աշխատող մի գիտնական ես, Պապի խորհրդականը: Քեզ մոտ գաղափար է ծնվել խաչակրաց արշավանքներ սկսելու մասին: Հռոմի պապին գրավոր զեկուցում ներկայացրո՛ւ, որում ձևակերպված կլինի, թե երբ և ինչու պետք է սկսվեն խաչակրաց արշավանքները, ինչը պետք է լինի արշավանքների նպատակը, և ինչ կտա այն մի կողմից՝ Պապի իշխանությանը, մյուս կողմից՝ եվրոպական աշխարհին:

Աշխատության շնորհանդեսի ժամանակ հստակ ցո՛ւյց տուր.

- Բնութագրի՛ր այն տարածությունը և աշխարհագրական միջավայրը, որտեղ պետք է իրականացվի խաչակրաց արշավանքը: Ընդգծի՛ր այս տարածքի տնտեսական, մշակութային և կրոնական նշանակությունը եվրոպական աշխարհի համար: *(Տարածություն, Ուս.գ.1, 3)*
- Ինչ դեր պետք է ունենա Հռոմի պապը խաչակրաց արշավանքներում, և ինչպես կանդրադառնա դա Պապի իշխանության վրա: *(Իշխանություն, Ուս.գ.2, 3, 4)*
- Բնութագրի՛ր Բյուզանդիայի և թուրքական աշխարհի վիճակը այս դարաշրջանում և դատողությո՛ւն արա, թե ինչ գործոններ կնպաստեն խաչակիրների հաջողությանը: *(Տարածություն, Ուս.գ. 2, 3)*
- Ի՞նչ տնտեսական և քաղաքական օգուտ կբերի խաչակրաց արշավանքը քրիստոնեական տարածքին: *(Տարածություն, Ուս.գ 1, 3)*

Հասկացություն

- Իշխանություն
- Տարածություն
- Աղբյուր

Մշակվում է Աշակերտի տետրում

1-2. Ի՞նչ մարտահրավերների բախվեց Բյուզանդական կայսրությունը Մակեդոնական դինաստիայի կառավարումից հետո:

▶ **Հասկացություն.**
ժամանակ, պատմական իրադարձություն/գործընթաց

▶ **Հանգուցային հարց.**
Ինչո՞ւ Բյուզանդական կայսրությունը չկարողացավ դիմակայել XI դարի մարտահրավերներին:

▶ **Ծանոթագրություն.**
Մակեդոնական դինաստիայի ներկայացուցիչ կայսրերի օրոք կայսրությունը կարողացավ ժամանակավորապես լուծել նախորդ դարերում ծագած խնդիրները: Վասիլ II կայսեր գահակալության դարաշրջանը առանձնանում էր վարչական բարեփոխումներով, ինչպես նաև հաջող ռազմական արշավներով Բալկաններում և արևելյան սահմաններին: Մակեդոնացի կայսրերի նպատակը Բյուզանդիայում կուռ դինաստիական իշխանության ձևավորումն էր, սակայն դա նրանց մոտ չստացվեց: Վասիլ II-ի մահից հետո սկսվեց կայսրության անկումը, որին հաջորդեցին բազմատեսակ խնդիրներ: XI դարի միջին շրջանը բնութագրվում էր կառավարիչների հաճախակի փոփոխությամբ, գավառական տարածքների կառավարիչների և կենտրոնական իշխանության միջև ռազմական դիմակայությամբ: Իրավիճակը բարդացավ սահմանի բոլոր կողմերում՝ արևելյան սահմանների մոտ ակտիվացել էին թուրքերը, Բալկանների հյուսիսում՝ պեչենեգները, իսկ արևմուտքում՝ իտալացի նորմանները: Հենց այս ժամանակաշրջանում է սկսվել Բյուզանդական կայսրության համար ամենակործանարար գործընթացը, երբ Անատոլիայում ամրապնդվել է թուրքական տարրը:
Այս պարագրաֆից կիմանաս, թե ինչ խնդիրների է բախվել կայսրությունը Մակեդոնական դինաստիայի տիրապետությունից հետո, ինչպես է կորցրել Բյուզանդական կայսրությունն արևելյան գավառները, ինչպես է կայսրության գլուխ կանգնել Ալեքսիոս Կոմնենոսը, որը փորձել է լուծել եղած խնդիրները:

> «Տարիների ընթացքում Կայսրությունը քաոսով էր պատված, հարուստ ընտանիքները միմյանց դեմ էին պայքարում գահի համար, մինչև հաղթական եկան Կոմնենոսները»:
>
> *Թեոդոր Սկյուտարիոտ, XIII դ. տարեգրություն*

Որո՞նք էին Մակեդոնական դինաստիային հաջորդող ժամանակաշրջանի կարևոր առանձնահատկությունները:

Մակեդոնական դինաստիայի տիրապետության ավարտից հետո Բյուզանդական կայսրությունում սկսվել է ներքին խառնաշփոթով և պատերազմներով լի ժամանակաշրջան: Նշված դարաշրջանին բնորոշ էր կայսրերի հաճախակի փոփոխությունը և գավառների ու մայրաքաղաքի միջև դիմակայությունը: 1025-1081 թվականներին գահին փոխվել է 13 կայսր: Մակեդոնական դինաստիայի տիրապետության ավարտից հետո բյուզանդական ազդեցիկ ընտանիքների ներկայացուցիչներ ու զորահրամանատարներ միմյանց հետ պայքարում էին գահի համար: Կայսրերի հաճախակի փոփոխությունները հանգեցրել են կայսերական իշխանության ապակենտրոնացման: Կայսրերի մեծ մասը գահը զբաղեցրել է ռազմական հեղաշրջման և ուզուրպացման ճանապարհով, որից հետո նրանք հարկադրված են եղել պայքարել սեփական իշխանության ամրապնդման համար:

Մակեդոնական դինաստիայի օրոք կայսրերը փորձում էին իրենց հենարանի վերածել բյուրոկրատական ապարատը, նվազեցնել բանակի ազդեցությունը: Այս դարաշրջանում բանակը վերականգնել է իր ազդեցությունը, հետևաբար՝ ով բանակի աջակցություն ուներ, կարող էր մտածել գահը զբաղեցնելու մասին: Իրավիճակը ծայրահեղորեն սրվել էր և՛ գավառներում, և՛ սահմաններին: Կայսրությունը լուրջ խնդիրների առջև էր կանգնել:

Բյուրոկրատիա

Իշխանության կողմից պետության կառավարում դեպարտամենտների և ստորաբաժանումների միջոցով, երբ կառավարմանը մասնակցում են նշանակված պաշտոնատար անձինք:

Աղբյուր 1

Մայքլ Անգոլդ, ժամանակակից բրիտանացի բյուզանդագետ

«Ներքին քաղաքականության հիմնական առանձնահատկությունն այս դարաշրջանում զինվորական դասի և հողատեր ազնվականության ներկայացուցիչների դիմակայությունն էր կենտրոնական բյուրոկրատական ապարատի պաշտոնյաների հետ: Գավառների և մայրաքաղաքի միջև պայքարը մեծ տատանումներից հետո ավարտվեց բանակի և հողատեր արիստոկրատիայի հաղթանակով: Բանակը կրկին առաջատար դիրքում հայտնվեց»:

Առաջադրանք

1 Դատողությո՛ւն արա

Ինչի՞ վրա էր հիմված Մակեդոնական դինաստիայի և նրան հաջորդող կայսրերի իշխանությունը՝ ո՞ր հասարակական խմբերի:

2 Դատողությո՛ւն արա

Ո՞ր գործոններն են Բյուզանդական կայսրությունում հանգեցրել ճգնաժամի:

Այս դարաշրջանը նշանավորվում է պատմական կարևոր իրադարձություններով, որոնք վճռորոշ ազդեցություն են ունեցել կայսրության հետագա զարգացման վրա: Դրանցից ուշագրավ են երկու կարևորագույն իրադարձություններ:

Մեծ հնչեղություն ունեցող իրադարձություններ

- **Մեծ սխիզմը՝ պառակտում և բաժանում Արևմտյան և Արևելյան քրիստոնյա աշխարհների միջև**
- **Թյուրք-սելջուկների ակտիվացում Արևելքում՝ Մանազկերտի ճակատամարտը և Փոքր Ասիայի գավառների կորուստը**

1054 թվականին վերջնականապես խախտվել է Հռոմի և Կոստանդնուպոլսի եկեղեցիների միասնությունը: Լատինական և հունական քրիստոնեությունը դարերի ընթացքում աստիճանաբար հեռանում էին իրարից, և այս երևույթը բազմաթիվ պատճառներ ուներ: Հռոմեական կայսրության երկու մասի բաժանվելուց (395) և Արևմտյան Հռոմեական կայսրության կործանումից (476) հետո Արևմտյան և Բյուզանդական աշխարհը տարբեր ուղիներով էին զարգանում. նրանց միջև եղած քաղաքական և կրոնական կապերը դարերի ընթացքում ավելի պաշտոնական էին դառնում, իսկ 1054 թվականի

պառակտումն այս երկու քրիստոնեական աշխարհների իրարից հեռանալու երկար գործընթացի տրամաբանական ավարտն էր: Եկեղեցիների միասնությունը մինչ այդ ևս միայն ձևական էր, իսկ XI դարից դա նույնպես անհետացավ:

Նույն դարաշրջանում կայսրության արևելյան սահմանների մոտ աստիճանաբար ակտիվացել են թուրքերը: Թյուրք-սելջուկների ակտիվացումն ու նրանց զսպումը XI դարի II կեսին դարձել է կայսրության գլխավոր խնդիրը:

Մակեդոնական դինաստիայի օրոք հաճախակի են դարձել հակամարտություններն արևելյան սահմաններին, Վասիլ II-ի կառավարման ժամանակաշրջանում Բյուզանդական կայսրությունը գրավել է հայկական հողերը և հաջողության հասել Վրաստանի թագավորության դեմ պատերազմում: Բյուզանդիայի և Վրաստանի թագավորության միջև պառակտման հիմնական պատճառը Հարավային Վրաստանն էր՝ պատմական Տաոյի հողերը: Վասիլ II-ը Վրաստան է արշավել Գիորգի I թագավորի (1014-1027 թթ.), իսկ նրա իրավահաջորդները՝ Բագրատ IV-ի (1027–1072) դեմ: Միևնույն ժամանակ Բյուզանդիան թագավորական իշխանության դեմ փորձել է օգտագործել վրաց ֆեոդալներին: Բյուզանդիան Վրաստանը քննարկում էր որպես իր ազդեցության և հետաքրքրությունների ոլորտ, հատկապես Վրաստանի արևմտյան հատվածը, իսկ Միասնական Վրացական թագավորությունը փորձում էր տարածաշրջանում ամրապնդել իր դիրքերը: Բյուզանդական կայսրությունն այս պատերազմների արդյունքում գրավված տարածքում չհաջողեց ստեղծել կայուն վարչական համակարգ և այս հողերը լիարժեք ինտեգրել կայսրությանը: Հենց այդ ժամանակ էլ հայտնվել են թյուրք-սելջուկները, ու միանգամից գլուխ են բարձրացրել բոլոր այն խնդիրները, որ ուներ Բյուզանդական կայսրությունը արևելյան գավառներում:

XI դարում Բյուզանդական կայսրության առջև ծառացած խնդիրները

- **Կենտրոնական իշխանության թուլացում**
- **Իշխանության համար պայքար ազդեցիկ տոհմերի միջև**
- **Դիմակայություն բանակի և բյուրոկրատական ապարատի միջև**
- **Մեծ սխիզմը և դիմակայություն Արևմտյան քրիստոնեության հետ**
- **Անկայուն իրավիճակը մի փոքր ժամանակ առաջ նվաճված հողերի վրա**
- **Հարձակումներ սահմանի ամբողջ հատվածի վրա. արևմուտքից՝ նորմանները, հյուսիսից՝ պեչենեգները, արևելքից՝ թուրքերը**

Առաջադրանք

3 Դատողությո՛ւն արա

Թվարկի՛ր նշված դարաշրջանի առանձնահատկությունները և գնահատի՛ր դրանց նշանակությունը Բյուզանդական կայսրության համար:

4 Դատողությո՛ւն արա

Ըստ ինչի՞ կարելի է Բյուզանդիայի պատմության մեջ տարբերակել տարբեր ժամանակաշրջաններ:

Ի՞նչ հետևանք ունեցավ Բյուզանդական կայսրության համար թուրքերի ակտիվացումը Անատոլիայում:

Թյուրք-սելջուկները Մերձավոր Արևելքի քաղաքական ասպարեզում հայտնվել են X-XI դարերի սահմանագծին և լիովին փոխել քաղաքական իրավիճակը: Թյուրքերին Բյուզանդիայում և Արևելքում ծանոթ էին նաև մինչ այդ, որովհետև հենց նրանք էին Բաղդադի խալիֆայության ռազմական հենարանը: VI դարից ի վեր եղել են նաև դեպքեր, երբ թուրք վարձկաններ են կռվել բյուզանդական բանակում: XI դարի 40-ական թվականներից թուրքական խնդիրը դարձել է Բյուզանդական կայսրության գլխավոր մարտահրավերը, և ամենակարևորը՝ այս իրադարձությունը հստակ ցույց է տվել բոլոր այն դժվարություններն ու թերությունները, որ կայսրությունն ուներ ռազմական և վարչական ոլորտում: Թուրքերի փոքր խմբերը 1038-1042 թվականներին մի քանի անգամ հարձակվել են կայսրության արևելյան գավառների վրա: Այս հարձակումները բազմիցս են եղել, սակայն կայսերական արքունիքում դրանց մեծ ուշադրություն չեն դարձրել և խնդրի լուծումը վստահել են արևելյան գավառների կառավարիչներին:

Աղբյուր 2

Ալեքսանդր Բայհամմեր, ժամանակակից ավստրիացի բյուզանդագետ

«Սելջուկ-թուրքերը մի քանի անգամ հարձակվեցին կայսրության արևելյան գավառների վրա: Սա, սակայն, մեկանգամյա իրադարձություն չի եղել, սակայն նրանց այս հարձակումները չեն արտացոլվել այս դարաշրջանի բյուզանդական աշխատություններում: Ժամանակի կարևոր իրադարձությունները նկարագրող աղբյուրները մեզ պատմում են Կոստանդնուպոլսում ազդեցիկ խմբավորումների միջև շարունակվող առճակատումների մասին: Թուրքերի հայտնվելն Արևելքում չի գնահատվել որպես այնպիսի կարևոր իրադարձություն, որ տարեգրությունների հեղինակները դրա վրա սևեռեին իրենց ուշադրությունը, իսկ կայսրերն ընդգրկեին իրենց քաղաքական օրակարգում: Բյուզանդական աշխարհն ամբողջությամբ ընդգրկել էին մայրաքաղաքում տեղի ունեցող ներքին հակամարտությունները, իսկ հիմնական սպառնալիքը արևելքում էր ուժ հավաքում»:

Բյուզանդական կայսրությունը 1054 թվականին **1**